



Kulturhistoriker og arkeolog Sjur Harby er innehaver av Disen Kolonial, hvor han jobber med kulturarvrelaterte spørsmål og rådgivning. Harby skriver fast for Gamle Hus & Hager, Nationen, Hamar Arbeiderblad, Kulturarven og er redaktør av medlemsbladet AquaVIT. I denne spalten deler han sine tanker rundt aktuelle saker innen kulturarv og bygningsvern med oss.

# Riksantikvar på villstrå?

**Det finnes knapt en vanskeligere oppgave enn å kjøpe samtidskunst. Fremhevet og verdsatt i dag, kan like gjerne bety nedvurdert og glemt i morgen. Har kunst og arkitektur noe til felles?**

Sier navnene Mons Breidvik, Gabriel Dahl, Hanna Jessen, Mimi Falsen, Augusta Finne og Lillen Frantze deg noe? Ikke det. Alle er representert i Nasjonalgalleriet og ble trukket frem i *Illustrert norsk kunstnerleksikon* fra 1944. Mens det fremdeles nikkjes kjent til navn som Harald Kihle og Xan Krohn, har glemselens slør for lengst lagt seg over mange av deres kunstnerkolleger. Men, visste du at maleren Mons Breidvik ikke bare ble innkjøpt her hjemme, men også er representert i gallerier internasjonalt? Herunder The Metropolitan Museum of Art i New York, Brooklyn Museum og Museum of Fine Arts i Boston. Billedhoggeren Hanna Jessen var ikke bare elev hos berømtheter som Antoine Bourdelle og Ossip Zadkine i Paris, men deltok også med arbeider på store, internasjonale kunstutstillinger i mellomkrigstiden. Begge har imidlertid det til felles at de er glidd inn i kunsthistoriens mørke.

«Er det riktig å frede et hus? Freder vi for ofte, eller freder vi for sjelden?», spurte Aftenpostens journalist, Ulf Andenæs, i en kommentar nylig. Bakgrunnen var nyheten om at flere statlige etater nå er i full gang med å gjennomgå egne bygninger og anlegg med

henblikk på fredning etter kulturminneloven. Innen 2013 skal listen være klar. Den vil omfatte noen hundre objekter, herunder utvalgte deler av lufthavnene på Fagernes, i Kristiansand, på Gardermoen, i Bodø og i Båtsfjord. Oppdraget er initiert av Riksantikvaren. Hensikten er edel nok, nemlig å fange opp bygninger og anlegg som dokumenterer bredden i statens virksomhet. Fredningene skal bidra til å gjøre det norske samfunnets historie og utvikling lesbart for kommende generasjoner.

Kanskje synes du at dette er bra? For hvem har ikke lagt merke til hvordan 70-tallets brunbeisete boligfelt har blomstret opp med lyse farger, glassert takstein, falske sprosper og et mangfold av karnapper. Du, som kjenner 1970-årenes hang til å la arkitekturen ta opp i seg naturomgivelsene, ergrer deg over de talløse dobbeltgarasjene med Crawfordporter som eter seg inn på gårdsplasser og gjennom hagegjerdet, mens betongsteinen ligger som et iskaldt dekke over alle grus- og helle ganger. Endelig, tenker du, endelig en handlekraftig riksantikvar som vil noe.

Men, tenk deg om et øyeblikk. Det er ikke mange ukene siden regjeringen la frem et statsbudsjett med nitraste

tall for kulturminnevernet. Så ille var det at riksantikvar Jørn Holme selv, med eller uten Erik Solheims velsignelse, gikk ut i Nationen og kritiserte sin egen regjering. Eiere av fredet bygningsmasse hadde all grunn til å være skuffet. Likevel legger han nå stein til byrden gjennom å la det gå inflasjon i fredningsinstituttet. Kulturminneloven er uten aldersbegrensing, derfor ønskes pissoarer og flyplasser nå velkommen i godt selskap, mens den samme riksantikvaren villig vekk ofrer Nasjonalgalleriets Munch-sal for at Nasjonalmuseet på Vestbanetomten skal kunne realiseres på tross av sterk folkelig motstand. Fredningspolitikken mangler ikke bare rot i virkeligheten, men synes mer og mer styrt etter politisk bekvemmelighet og kulturminnefaglig feighet. Som kjent er Munch-salen en av få autentiske lokaliteter som vi vet at kunstneren selv aktivt forholdt seg til.

Men det stopper ikke her. Fredning representerer ikke bare varig vern, men også en eventyrlig saksmengde for et allerede presset kulturminnebyråkrati. Fredning er lovens sterkeste virkemiddel og skal sikre det umistelige. Bak ligger ikke bare en kostbar og krevende vurdering. Nei, den forutsetter også



*Er fredning riktig virkemiddel for å bevare opera-byggets kvaliteter ?*

kontinuerlig oppfølging om den skal ha noen hensikt. Riksrevisjonens rapport fra 2009 dokumenterer med all tydelighet at dette ikke har vært tilfellet til nå.

Fredningsprosjektet har møtt liten begeistring i fagmiljøene. Kunsthistorikeren Leif Malik uttalte til Aftenposten at «det som en tommelfingerregel bør gå minst én generasjon (25 år) før man freder et bygg», mens den profilerte forfatter og arkitekturbevareren Morten Krogstad, oppfordret antikvariske myndigheter til å roe litt ned og «la bygget få sette seg, la betongen tørke før man flyr rundt med tryllestaven». Holme svarte med å kalle dem «surpomper».

Spørsmålet er ikke om den nye operabygningen er i fredningsklasse eller ei, men om fredning er rett virkemiddel for å bevare dens kvaliteter. Allerede nå har behovene for justering meldt seg som følge av annen, eller mer, bruk enn forutsatt. Skal en fredning da hindre at disse behovene tas til følge? Er fredning eneste mulighet til å administrere funksjonelt begrunnede endringer? Er staten som eier og bruker så uforutsigbar at den må beskyttes mot seg selv? Er operabygningen allerede truet av kunnskapsløshet og spareglede? Hva skjer da med all den andre bygningsarven som i dag ikke finner nåde for saksbehandlernes blikk? Bryr Riksantikvaren seg om den? Er de grunnleggende problemer egentlig av en helt annen karakter enn fredningsinstituttets intensjoner? Hva gjør vi med fredninger som i ettertid viser seg å være blindgjengere? Har vi fått en ny praksis og tolkning uten debatt og utredning?

«Fordi fredning er det sterkeste virkemiddel, vil en fredning som ettertiden ikke finner tilstrekkelig vel begrunnet, bidra til å undergrave fredningsmyndighetens autoritet», konkluderte Ulf Andenæs i sin kommentar, og fortsatte: «Samtidens øye er for nærsynt til å ukrenkeliggjøre hva samtidens hender har bygd.»

Har vi en riksantikvar på villstrå?

## Den Gamle Krambod



**Bygningsvernbutikk  
Reservedeler til gamle hus  
Svanehalsslamper  
Allbäck linoljemaling**

[www.DenGamleKrambod.no](http://www.DenGamleKrambod.no)

Nedre Baklandet 21 • 7014 TRONDHEIM • Tlf: 92 66 41 00  
e-post: [kurt@dengamlekrambod.no](mailto:kurt@dengamlekrambod.no)

## Patina eller forfall?

Forfall har sin egen skjønnhet, ingen tvil om det!  
Men tar du håndverksmessig vare på smijernsrekkeverk og  
-byggningsdetaljer varer de i generasjon etter generasjon.  
Vi hjelper med restaurering og spesialproduksjon.

# Tveit smie

♦ TRADISJONER I FREMTIDEN ♦ SIDEN 1963 ♦

♦ 2647 SØR-FRON ♦ 61 29 72 10 ♦ WWW.TVEITSMIE.NO ♦